

ně prestiže než mužům a mužským aktivitám; (2) symbolické znaky, např. ženám přisuzované poskvrnění, které lze interpretovat jako *implicitní* vyjádření méněcennosti; (3) sociostrukturální uspořádání, která ženy vylučují z činnosti ve sférách považovaných za sídla nejvyšší moci společnosti² nebo jim upírají možnost kontaktu s nimi. Uvedené tři typy údajů samozřejmě mohou, ale také nemusejí být v kterémkoliv jednotlivém systému vzájemně propojeny. A rovněž kterýkoliv z nich obvykle postačí k názorné demonstraci podřadného postavení ženy v dané kultuře. Vyřazení ženy z účasti na nejposvátnějším rituálu nebo v nejvyšší politické radě je toho jistě dostatečným důkazem. Postačujícím důkazem je určitě i kulturní ideologie, která ženy (a jejich povinnosti, role, produkty atd.) explicitně podceňuje. Symbolické indikátory jako poskvrnění jsou obvykle postačující, ačkoli v několika případech, kdy se muži a ženy navzájem pošípí stejnou měrou, je vyžadován další ukazatel – a ten bývá, alespoň jak to prokázaly moje výzkumy, vždy dostupný.

V některém nebo ve všech těchto bodech pak budu rozhodně trvat na tom, že v každé známé společnosti najdeme ženy podřízené mužům. Hledání ryze egalitářské, natož matriarchální kultury nepřineslo žádné výsledky. Možná postačí příklad z jedné společnosti, která si v tomto zúčtování tradičně stojí lépe. Lowie zdůrazňuje, že mezi členy matrilineárního kmene Crow „zastávaly ženy v průběhu Slunečního tance funkce, které se těšily velké úctě; někdy hrály úlohu hostitelky v den svátku Vařeného masa, mohly se stát vůdkyněmi při Tabákovém obřadu a nesporně v něm měly nápadnější role než muži; nikdo jim nebránil, aby se účastnily obřadu pocení, aby se staly léčitelkami nebo vyhledávaly vidění“ (str. 61). Navzdory tomu však „[menstruující] ženy tehdy jezdily na podřadnějších koních; menstruace zřejmě přízračně hrozila jako možný zdroj náказы, protože menstruuujícím ženám nebylo dovoleno, aby se přiblížily k muži, který byl zraněn nebo vyrážel na válečnou stezku. Zákaz přiblížovat se v tomto období k posvátným předmětům pro ženy stále ještě platí“ (str. 44). Těsně před tím, než Lowie vyjmenovává práva žen na účast v různých výše uvedených rituálech, zmi-

² Někteří antropologové by mohli takový důkaz (sociostrukturálních uspořádání, která explicitně nebo de facto vylučují ženy z určitých skupin, rolí nebo statusů) považovat za subtyp druhého důkazu (symbolických formulací jejich méněcennosti). Proti tomuto názoru nemám vážných námitek, ačkoliv většina sociálních antropologů by uvedené důkazy pravděpodobně rozdělila na dva typy.

ňuje se také o strojení zvláštní panenky Slunečního tance, kterou nesměla odstrojovat žena (str. 60). Jdeme-li po této stopě, zjistíme, že: „Podle všech informátorů Lodge Grasse a většiny dalších, měla panenka, jejímž majitelem byl Vrásčítá tvář, přednostní postavení nejen před ostatními panenkami, ale i před všemi ostatními léčebnými prostředky kmene Crow... Těto zvláštní panenky se žena nesměla dotknout“ (str. 229)³.

Kmen Crow je tedy pravděpodobně přímo typickým příkladem. Ano, ženy měly jisté pravomoce a jistá práva, v tomto případě i taková, která jim umožňovala zaujmout místo ve značně vysokém postavení. Hranice však je jasně vymezena: menstruace ohrožuje válčení, jednu z nejvíce ceněných zvyklostí kmene, která je nejpodstatnější pro jeho sebeurčení; a ženy se na nejposvátnější objekt kmene nesmějí přímo podívat a nesmějí se jej ani dotknout.

Podobné příklady bych mohla uvádět donekonečna, ale myslím si, že na nás už nespočívá povinnost demonstrovat, že podřízené postavení ženy je kulturní univerzálií; pouze ti, kteří by s tímto tvrzením nesouhlasili, by museli uvést příklady svědčící proti němu. Univerzálně druhořadý status žen budu považovat za daný fakt a z něho budu vycházet.

PŘÍRODA A KULTURA⁴

Jak si máme univerzální devalvování žen vysvětlit? Mohli bychom to samozřejmě vysvětlit jako důsledek biologického determinismu. Jeho zastánci budou tvrdit, že u lidského jedince mužského pohlaví je něco geneticky inherentního, díky čemuž jsou muži přirozeně dominantním pohlavím; že to „něco“, co je činí muži, ženám chybí a díky tomu jsou ženy nejen přirozeně podřízené, ale většinou jsou s takovým postavením i do značné míry spokojené, protože jim skýtá ochranu a možnost vystupňovat na nejvyšší míru mateřské radosti, které jsou pro ně maximálně uspokojivými životními prožitky. Anž bych se detailně zabývala zamítnutím tohoto postoje,

³ Když už jsme u nejrůznějších druhů nespravedlností, můžeme poznamenat, že Lowie tajně koupil tuto panenku, nejposvátnější objekt kmenového vlastnictví, od její opatrovnice, vdovy po Vrásčíté tváři. Ta za ni žádala 400 dolarů, ale cena byla „daleko za hranicemi možnosti“ Roberta H. Lowieho; nakonec ji získal za 80 dolarů (str. 300).

⁴ S veškerou náležitou úctou ke Claude Lévi-Straussovi (1969 a,b a různě).